De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**, Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE** van **De Heraut**, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 30 October 1887. N°. 514.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden ƒ 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureel **10** Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel, Warmoesstraat **106**, te Amsterdam.
Advertentiën: van **1** tot **6** regels **90** Cent; voor elken regel meer **15** Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen **10** Ct. per regel.

De naam Christus.

TWAALFDE ZONDAGSAFDEELING.

VI.

> De wet stelt tot hoogepriesters menschen, die zwakheid hebben; maar het woord der eedzwering, die na de wet is *gevolgd*, *stelt* den Zoon, die in der eeuwigheid geheiligd is.
> Hebr. 7 : 28.

Een vorig artikel deed de heerlijkheid van Melchizedeks priesterschap boven dat van Aäron uitkomen. Zien we dan nu, wat van Aärons priesterschap te oordeelen zij.

Op den voorgrond sta daarbij ook hier, dat *alle* priesterschap is de toewijding van ons geheele bestaan en zijn en persoon en gaven en bezittingen aan den Heere HEERE, die ons geschapen en geformeerd heeft, en uit dien hoofde absolutelijk over ons heeft te beschikken. In den raad des welbehagens en der verkiezing grijpt die absolute beschikking van God over ons met al wat we het onze noemen, feitelijk plaats, maar *in het priesterschap* eerst komt het tot een volmondige en daadwerkelijke erkenning onzerzijds, dat die absolute beschikking goed en recht is en ons zijn en doen moet bepalen.

Zoo is dus, en dit houde men toch strak vast, zoo is dus het priesterschap niet om de zonde noch eerst na de zonde ontstaan, maar gegrond in onze natuur en eeuwig bij ons hoorende. Eerst wie priester wierd en blijft is waarachtiglijk mensch, den beelde des Zoons gelijk, en beantwoordt aan de bestemming, waartoe God hem schiep. Immers priester zijn is *Gode de eere geven*, eere geven *aan God den Heere alleen*.

Nu heeft wel dit priesterschap door en om de zonde wijziging ondergaan, doordien het priesterschap van een zondaar er in bestaat, wel dat ook hij zich aan God geeft, maar dat hij dit als zondaar doe, door zich willig *in den eeuwigen dood* te werpen en alzoo aan Gods gerechtigheid de eere te geven. Zoo is dan het priesterschap voor een zondaar *tot den dood*, gelijk het voor den van zonde vrijen mensch een priesterschap is *ten leven*.

Dit wel verstaan zijnde, dient nu aanstonds vastgesteld, dat Aärons priesterschap niet bij Melchizedeks priesterschap bijkwam, maar het tijdelijk verving, totdat het in en door het vleeschgeworden Woord hersteld zou worden.

Melchizedeks priesterschap liep door de zonde teniet en vernietigde zichzelf. Zijn priesterschap strekte, om zichzelven en al het zijne absolutelijk Gode te wijden; maar hoe kon hij dit, hij, de zondige, die zelf zondaar, al het zijne met de smet zijner zonde verdiert? Wat *kon* hij Gode toebrengen waar hijzelf, en al wat hij het zijne noemde, voor God een reuke van ontbinding en dood en verderf aan zich had? Hoe *kon* hij het Gode wijden met een reine beweging des harten, waar alle opwelling zijns harten één opborreling van zonde was? En ook hoe *kon* hij zichzelven Gode toewijden, waar hij, de offeraar, zelf onrein van lippen, van hart en van hand was? Bovendien, hij was zondaar. Zijn zonde krenkte Gods gerechtigheid. Hij stond in schuld. Die peilloos diepe schuld voor God moest gebeterd, moest verzoend, moest uitgedelgd. En nu, hoe kon de *zondaar* Melchizedek dit, die, wierp hij zich in den eeuwigen dood, om den zoen aan Gods recht te betalen, dan ook eeuwiglijk in dien dood verslonden wierd?

Zooals Melchizedek daar stond bloedde zijn priesterschap dus dood. Hij toonde nog hoe het zijn moest, maar hij was het niet meer. Na Adam vóór den val had er geen enkel mensch voor God als priester gestaan, die waarlijk het priesterschap voor God den Heere vervullen kon.

Melchizedek stond er als een lamp die uitging, als een uitgebrand huis, nog toonende wat het eens was en na weeropbouwing weer worden zou, maar zelf gaf Melchizedeks priesterschap geen troost meer. Melchizedek kon niet verzoenen.

Daarom nu beschikte de Heere het aldus, dat Melchizedeks priesterschap tijdelijk gestuit en geschorst werd, om eerst later in het Lam Gods weêr op te komen en voleind te worden.

Dit geschiedt echter niet zóo, dat er nu niets overblijft en een tijdlang alleen een ledig, een ontstentenis van het priesterschap gezien wordt, maar zóo, dat er thans een ander priesterschap tijdelijk voor in de plaats treedt, en dit nu is het priesterschap van Aäron.

Het allereerste verschil nu tusschen dit priesterschap van Aäron en het oorspronkelijke in het paradijs ingestelde priesterschap bestond hierin, *dat het niet wezenlijk was*.

Al die vormen en plechtigheden en ceremoniën en symbolische handelingen, waarin dit priesterschap opging, misten alle wezenlijke waarde. Ook al had men tienmaal meer bokken en kalveren geslacht, nooit had deze breede stroom van dierenbloed ook maar één menschenziel kunnen verzoenen of rein wasschen. Dit is het wat de profeten zoo telkens uitroepen. Israël mocht niets wezenlijks in die priesterlijke bediening zien. Wie dat er in zag, zag niet naar den Messias uit, die loochende den Christus. Vandaar dat de heilige apostel het nogmaals zoo duidelijk uitspreekt: „Het is *onmogelijk* dat het bloed van stieren en bokken de zonde wegneme" (Hebr. 10 : 4).

Dit vatte en versta men dus wel, om het nimmermeer uit het oog te verliezen. Aärons priesterschap is geen *wezenlijk* priesterschap, maar slechts het *schaduwbeeld* er van. Wat natuurlijk niet zeggen wil, dat derhalve de geloovigen in Israël geen verzoening erlangden, want dat leert de Heilige Schrift wel anders. Maar de verzoening die ze erlangden kwam hun niet toe uit Aärons priesterschap, maar alleen uit het priesterschap van Melchizedek, gelijk Christus dit bedienen zou. Ze konden zonder ons niet volmaakt worden en hebben daarom de belofte niet verkregen (Hebr. 11 : 40). En al hun verzoening berustte dus op het geloof in den Christus, wiens persoon en werk hun in Aärons priesterschap wierd voorgebeeld, afgeschaduwd en in aanschouwelijke trekken voor oogen gesteld.

Een tweede karaktertrek van Aärons priesterschap is, dat het van den *mensch* als *mensch* het priesterschap overbrengt op een bepaald geslacht, het bindt aan een tijdrekening en geslachtsrekening en erfelijk in een familie wordt.

De zin hiervan is, om den mensch te leeren, dat hij, door zondaar te worden, zijn recht en zelfs de mogelijkheid om priester te zijn en zich Gode toe te wijden, verloren heeft.

Dit is een hard stuk om te leeren. Ook na zondaar te zijn geworden vindt een mensch zichzelven zoo beminnelijk, dat hij niet inziet, waarom hij zich zooals hij is Gode niet kan toewijden. Dat moet hem dus ingeprent en geleerd worden. En nu kiest God een volk uit en geeft aan alle man in dit volk het zegel der gerechtigheid in de besnijdenis; maar na hen nu alzoo verkoren en gezegeld te hebben, zegt de Heere alsnu tot hen: »U, gelijk ge daar nu staat als mijn verkorenen en mijn gezegelden, u sluit ik, om uw overtreding, na u eerst geroepen te hebben, van mijn priesterschap uit. Gij*kunt* het niet bedienen."

Het diepe van deze vernedering springt in het oog. Als zelfs het uitverkoren en besneden volk geen priesterschap meer vervullen kon, wie dan? Zoo ligt dus alle mensch, die zondaar wierd, hiermeê in zijn smaad en verwerping van het priesterschap neder.

En opdat dit nóg sterker zou uitkomen, en niemand wanen zou, dat Aäron zelf ten minste krachtens eigen persoonswaardigheid priester zou kunnen zijn, wordt alles er op ingericht om den persoon tot niets te herleiden.

Daarom wordt het priesterschap *erfelijk*. De onbeduidendste en minste naneef van Aäron kon priester zijn, terwijl de vroomste en heiligste man uit Juda voor altoos was uitgesloten.

En meer nog.

Als nu iemand priester wierd, dan liet God de Heere hem ceremonieel eerst zoo rein wasschen, en zalven en andere kleederen aantrekken en het bloed voor hem sprengen, dat ieder zien kon: het is niet om wat in dien man is, maar niettegenstaande zijn onbekwaamheid en onreinheid, *om Gods roeping*.

En opdat dit alleszeggende feit nimmer vergeten kon worden, moest die reiniging telkens bij den priesterdienst herhaald, en gedurig eerst voor den priester zelven bloed gestort worden.

Zoo wist men dus: 1°. dat dit schaduwachtig priesterschap niet wezenlijk was; en 2°. dat alle mensch, die zondaar wierd, hierdoor vanzelf uit het priesterschap uitgevallen en voor de bediening er van onbekwaam was.

Ten derde zij opgemerkt, dat Aärons priesterschap volstrekt niet alleen een priesterschap der *Verzoening* was.

Dit wordt vaak zoo gemeend en opgevat, en het is zelfs licht begrijpelijk dat men, omdat er onder zondaren altoos offerande voor de zonde, bijkwam, hierdoor zijn aandacht *uitsluitend* liet boeien.

En toch het is *niet* zoo.

Ongetwijfeld is er in de bediening van Aärons schaduwachtig en voorbeeldend priesterschap een zeer breede plaats aan de bediening der verzoening ingeruimd, maar toch, hierin gaat zijn priesterschap volstrekt niet op.

Wie slechts even denkt aan de toonbrooden, aan de dankoffers, aan het offer van graanvruchten op Paschen en Pinksteren en zooveel meer, herinnert zich terstond, hoe er metterdaad achter deze bediening der verzoening nog een geheel andere bediening in dit priesterschap ligt. Denkt ge u dan ook een oogenblik deze bediening der verzoening weg, dan *vervalt* hiermeê Aärons priesterschap niet, maar blijft er juist datgene van over, wat in het paradijs vóór den val bestond, wat er het wezenlijke, het eigenlijke van is, datgene wat ook eeuwig in de hemelen duren kan.

Al wat om en door de zonde in de priesterlijke bediening geschiedt, is bijkomstig, is tijdelijk, is helpend om den misstand weg te ruimen, maar als ge u dit alles wegdenkt, dan ligt achter dit alles, en blijft dus en komt juist uit, dat door God oorspronkelijk in het priesterschap gelegde: de toewijding met heel het hart aan den levenden God.

En eindelijk, dit priesterschap van Aäron was tegelijk *profetisch* en toch *werkelijk*.

Het was profetisch, in zooverre het overal en op elk punt den mensch, die zondaar wierd, in zijn nood en dood neerwerpt en in zijn ongerechtigheid en onbekwaamheid ten toon stelt, maar om te wijzen op den *Ongeëndigen mensch* die komen, en eens jubelen zou: „Zie, ik kom om uw wil te doen. In het boek der Wet staat van mij geschreven!" (Ps. 40 : 10).

Onder Aärons priesterschap staat een mensch *beneden een dier*. De mensch is onrein. Hij mag niet tot het altaar naderen. En als er God dan toch iets gebracht zal worden, dan verkiest de Heere een bok of een var of een ram. Vergelijkenderwijs was die bok en die ram Gode aangenamer dan zulk een zondaar. Vandaar dat in heel Aärons priesterschap de mensch steeds en onveranderlijk als vervuild, als besmet, als walgingwekkend voorkomt, terwijl de dieren er nog meê door kunnen.

Streng en scherpelijk breekt daarom Aärons priesterschap alles, alles in den mensch af. Er is niets geheels aan hem. Hij wordt in elke ceremonie onwaardig verklaard.

Maar terwijl nu de menschen gelijk ze daar aankomen, één voor één, in zichzelven vernietigd en als onwaardig ten toon gesteld worden, toont het priesterschap van Aäron nu evenzeer, dat toch het dier slechts bij manier van representatie optreedt, en dat het toch te doen is om *een mensch*. En dit nu is *de profetie* in heel dit priesterschap. Alles heeft in dit ceremonieel geheel slechts één roepstem, een stemme die roept om het heilig Godslam.

Tegelijk echter bezit het *werkelijke* kracht. Niet *wezentijke*, wel *werkelijke* kracht. Dat beduidt, dat er uit het wezen van deze ceremoniën niets tot vertroosting kwam, omdat er niets in hun wezen inzat; maar dat ze niettemin daadwerkelijk vertroosting aanbrachten, omdat God de Heere er die, op beding van geloof, aan had gehecht.

Zoo wierd dus tweeërlei doel tegelijk bereikt. De Christus wierd geprofeteerd. Om hem riep alles. En toch wierd tegelijkertijd de vertroosting aan wie geloofde door het instrument dezer ceremoniën toebedeeld.

Het gezegde saamvattende komen we dus tot deze slotsom:

1°. In het paradijs, bij de schepping zelve, heeft God de Heere het priesterschap in 's menschen wezen zelf ingeplant; welk priesterschap daarin bestond, dat de mensch alleen uit God zijn inspiratie ontving en alleen voor God, in de toewijding van heel zijn hart en al wat zijns was, leefde.

2°. De zonde zelve is de verbreking van dit priesterschap. De aftrekking van het hart van God. Het ontnemen aan God van zijn eere. 's Menschen root van zijn eigen persoon om niet Godes te zijn, maar zichzelf te bezitten.

Hieruit nu wordt deze toestand geboren, dat eenerzijds alle priesterschap wegvalt, en dat het anderzijds een verdubbeling van taak ontvangt. Immers bestond het priesterschap oorspronkelijk alleen in de toewijding van heel ons zijn en heel onzen persoon aan God, nu kwam er de taak bij, om eer dit weer kon, de zonde tegen Gods hooge majesteit te verzoenen en te beteren.

3°. De zondaar, die reeds geen priester meer zijn kon in de oorspronkelijke beteekenis, was uiteraard nog veel minder in staat, om ook deze tweede taak te vervullen. Bij al zijn pogen, om zich op te houden en priester te blijven, moest dus zijn priesterschap wel ondergaan.

Het besef van de roeping, om priester te zijn, en de poging om het priesterschap des Allerhoogsten te blijven hooghouden, treedt dies het laatst in Melchizedek op. Wat in hem gezien wordt is een ruïne, is een gedroogd en uitgeklopt boomblad, maar met dat al is het nog altoos de nabloeiing van het wezenlijke, in onze natuur gegronde priesterschap.

4°. Overmits echter dit priesterschap reeds terstond na den val, hoezeer ten volle wezenlijk, nochtans door de zonde alle kracht verloren had om vrucht te dragen, heeft nu God de Heere den Messias verordineerd, om in de volheid des tijds dit gezonken en machteloos geworden priesterschap, dat het laatst in Melchizedek naflikkerde en daarna uitging, weêr op te richten en in zijn schoonheid en volkomenheid te toonen.

5°. Middelerwijl echter heeft God de Heere, om aan de bestaande machteloosheid van dit priesterschap naar Melchizedeks ordening een einde te maken, het betere priesterschap in Melchizedek te proleteeren en voor te bereiden, en inmiddels de zielen der geloovigen te troosten, ingesteld het tusschenin-komend priesterschap van Aäron, dat *niet* wezenlijk was, maar slechts schaduwachtig en ceremonieel.

6°. Dit priesterschap van Aäron verving, zij het ook slechts in schaduwen én het oorspronkelijk ingestelde priesterschap én het priesterschap der verzoening, en kwam dus niet bij Melchizedeks priesterschap bij, maar verving het.

En 7°. Zoodra de Messias kwam en *zijn* offer volbracht was, viel uit dien hoofde noodzakelijkerwijs Aärons priesterschap weg. In hem toch kwam het *oorspronkelijke* om het *tijdelijk ingeschovene*, kwam het *wezenlijke* om het *schaduwachtige* te vervangen. Wat door God in het paradijs ons was ingeplant, door de zonde te loor ging en in Melchizedek het laatst getoond was, kwam in hem terug en terug in zijn volkomenheid.

Aärons priesterschap riep in alle tonen: „De Messias is er nog niet, doch zie hier zijn beeltenis!"

Dit roepen was dus kostelijk, zoolang hij er niet was.

Maar zoodra hij verschenen was en er stond en de van God gezonden Melchizedek zijn glorie toonde, wierd het Aäronitisch roepen: „Messias is er nog niet, daarom toon ik u zijn beeld!" beleedigend, hoonend, verloochenend.

Zoodra in den waren Melchizedek het wezenlijk priesterschap weer opkomt, moet Aäron terugtreden.

Als Aäron dan toch nog staan en offeren en bidden blijft, is hij én in zijn offerande én in zijn smeekinge gevloekt.

KUYPER.

Gedenk van hoedanige eeuw ik ben!

> Gedenk van hoedanige eeuw ik ben; waarom zoudt Gij aller menschen kinderen tevergeefs geschapen hebben?
> Ps. 89 : 48.

God de Heere leeft in een twist met den nietigen mensch.

Dat hebben *wij* gemaakt. Dat is door *onze* zake voor deze kan slechts de wil zijn. Bij deze opvatting is de wil een onbekende, raadselachtige macht, een geheimzinnig iets, dat zich, afgezien van het geheele zieleleven, nog een — wie weet waar gelegen — gebied heeft afgezonderd. Het abstracte (afgetrokken) denken maakt eerst den willos uit zijn geheele omgeving, maakt hem tot een zelfstandig ding, en moet ten slotte bevinden, dat dit ding geheel ledig en zonder invloed is. Evenzoo speelt men met voorwaarde en oorzaak, die in haar wederzijdsche verhouding beide zoo verminderd worden, dat zij eigenlijk niet meer bestaan. De motieven zijn natuurlijk oorzaken. Slechts dit moet men zeggen: de gevoelsmotieven zijn niet geheel en al de oorzaken van den wil, omdat zij niet alleen voorafgaan, maar ook vergezellen, omdat in haar zelfs reeds de wil leeft. De aandoeningen onderstellen nog meer oorzaken, en wij komen tot een reeks van waarnemingen, die niet geheel onder ons bereik vallen. Want met niets moet de mensch voorzichtiger zijn dan met uitdrukkingen als deze: zelfbewust en zelfbepaald; aangezien wij als schepselen daarvan juist zeer weinig weten en het geheim van het zieleleven zeer groot is. Wij weten slechts weinig van hetgeen daarbinnen geschiedt, dat namelijk aan de oppervlakte komt; en ook hierover kunnen wij slechts met groote behoedzaamheid spreken.

DE GAAY FORTMAN.

Tegen de vervalsching der Gereformeerde Belijdenis,

DOOR

Dr. ADOLPH ZAHN.

Bullingers vooruitgang in de leer der verkiezing kan men in de briefwisseling van Calvijn nagaan, dan zal men zien, dat hij ten slotte, onder den invloed van Petrus Martijn de strengste stellingen omtrent de leer der uitverkiezing onderteekend heeft. De Helvetica II (de Zwitsersche geloofsbelijdenis), door hem opgesteld, is in volkomen overeenstemming met den Heidelbergschen Catechismus. Het geloof wordt volgens hem door God aan de uitverkorenen gegeven.

Eindelijk verbergt Ebrand zich altijd achter Amyrant 1), den grooten godgeleerde van Saumu èn men wordt er moe van, hem zijn Amyrantisme te hooren verkondigen. De man is echter spoedig weêrlegd met de opmerking, dat Amyrant zich aan de regels van Dordrecht onderworpen en een Fransche Synode hem voor »recht orthodox" verklaard heeft. De Synode nu had tevoren de Confession de foi (de Fransche geloofsbelijdenis) artikel na artikel bezworen, dus ook het door Calvijn gestelde praedestinatiaansche artikel 12. Wanneer men op de Fransche Synode de Lutherschen streng van de Arminianen scheidt en bereid is met de eersten een algemeene geloofsbelijdenis aan te nemen, bewijst dit niets tegen de eigen, voor volkomen gehouden confessie. De bewonderenswaardige eenparigheid, waarmeê de besluiten van Dordrecht in de Gereformeerde kerk aangenomen werden, toont genoeg aan, dat men daarin de belijdenis van alle Gereformeerden zag. Sinds 1654 verschijnen deze regels van Dordrecht in het Syntyma confessionum, dat als leerregel voor de hoogleeraren gold. In Anhalt verklaart Hendrik van Saksen, bij zijnen overgang, zich vóór de besluiten van Dordrecht ten overstaan eener vorstelijke vergadering; en in Brandenburg zijn zij door den conrector Stephan Dehn te Halle verdedigd geworden.

Daar zijn naast de voorstanders der vrije genade ook voorstanders der algemeene verzoening geweest, zooals bijvoorbeeld mijn voorganger te Halle, de dompredikter H. Runhold Pauli, die zeide: Behalve de algemeene wil Gods is de eeuwige verkiezing geopenbaard; daarom moeten beide naast elkaêr kunnen bestaan, ofschoon het moeielijk is ze met elkander te vergelijken, zoodat ze onder de ἀόριστα (onbegrijpelijke stellingen) behooren. Maar de beperkte wilsvrijheid des menschen in den zin van Ebrata en Heppe heeft *geen* Gereformeerd dogmaticus geleerd en ligt dus niet alleen buiten onze geloofsbelijdenis, maar bestrijdt haar ook in haar hartader, welke is het vrije welbehagen Gods in de bekeering en opwekking der uitverkorenen.

Het is noodlottig voor onze kerk in Duitschland geweest, dat mannen als Hipper en Ebrard, met scherpzinnigheid en groote geleerdheid toegerust, de Gereformeerde beginselen zijn gaan onderzoeken, zonder Geformeerd te zijn.

II.

Ieder zuiver aesthetisch genot, iedere zuiver geestelijke werkzaamheid gaat met een concentratie van den geest gepaard, welke de wil te voorschijn roept. De wil is de richting van den geest op een doel, dat heeft men ook noodig bij een stil genot des gevoels, bij een zuiver dialectischen arbeid. Wanneer de ziel tot een of ander innerlijke of uiterlijke werkzaamheid overgaat, hebben de aandoeningen haar daartoe aanleiding gegeven. De aandoeningen zijn de motieven. 't Is nu zeer gedachteloos, te zeggen, dat deze motieven wel voorwaarden kunnen zijn, onder welke de wilsbepaling tot stand komt, maar oor-

1) Amyrant, een Fransch godgeleerde uit het begin der 17de eeuw, leerde: »In God is er een will, dat *alle* menschen zalig worden, mits zij gelooven, eene voorwaarde, die zij op zichzelf wel vervullen kunnen, maar tengevolge; van de overgeërfde bedorvenheid zeker versmaden, zoodat deze algemeene wil tot zaligheid niemand werkelijk zalig maakt. Bovendien is er in God een particuliere wil, waardoor Hij van eeuwigheid bepaald heeft, een bepaald aantal met name verkoren menschen te redden, alle anderen echter met deze genade voorbij te gaan. Deze verkorenen worden even zeker zalig, als de anderen verloren gaan.

zonde zoo gekomen. Dien twist hebben *wij* in de onvermengde, storelooze zaligheid van het Eeuwige Wezen ingedragen. En nu *worstelt* Hij met ons. »Bij den verkeerde, o, mijn God, betoont Gij U een worstelaar!"

Nu is er in dat worstelen van den Heere onzen God met ons een onbeschrijflijk nederbuigende goedertierenheid.

Hij kon ons op staanden voet verdoen van voor zijn aangezicht, dat we geen hinder meer voor Hem waren en ophielden twist te werpen in zijnen eeuwigen vrede. Zijn almacht ontzegt Hem daartoe het vermogen niet. Zijn majesteit zou er voldoening in vinden.

Maar omdat Hij een genadig God is, doet Hij dat niet. En nu gaat Hij met ons worstelen. Met ons worstelen in onze conscientie. Met ons worstelen in de overleggingen van ons binnenste. Wij willen ons ophouden en Hij wil dat we het voor Hem opgeven zullen. Hij rust niet en kan niet rusten, eer Hij zoo diep en zoo lang en zoo schriklijk met ons geworsteld heeft, tot we eindelijk niet meer kunnen, en het Hem gewonnen geven, en erkennen: »Heere God, Gij zijt rechtvaardig en ik deed nooit iets anders dan mijn weg voor U verderven."

o, Dat kost wat, eer het daartoe komt, vooral voor vrome, burgerlijk brave menschen. Bij dronkaards, bij roekelooze lieden, als ze tot staan komen, gaat dat vanzelf. Maar als men levenslang vroom en onberispelijk voor der menschen oog heeft gewandeld, en door de menschen lief is gevonden, o, dan is dat bijna onmogelijk. Niet om het te *zeggen*, maar om het te *meenen*, en wezenlijk als een verworpeling voor zijn God te liggen.

Daarom heeft de Heere met zijn Jacobs en zijn Jobs en zijn Davids dan ook zooveel banger en ontzettender te worstelen.

Bij hen kon het niet bij een worstelen in de conscientie blijven, want bij zulke karakters misleidt de vrome natuur.

En dan wordt het een hartaangrijpend worstelen in uw bestaan, in uw levenslot, in wat u lief is, en tot in uw bloed. En dan krijgt Satan, als bij Job, den vrijbrief, om niets te sparen, tot zelfs het eigen vleesch niet.

o, Dan stormt het zoo schriklijk om het hoofd en door het hart, en giert de huilende wervelwind in de snaren van ons fijnste innerlijk wezen.

Dan is alles benauwing en banden des doods om ons.

Dan zijn we tot voor de koperen deuren gedrongen.

o, God, wat krimpt uw arm menschenkind dan onder uw sterke hand weg!

Maar dan onder dat bloeden en wegkrimpen van het hart, komt er in Gods kind iets op, dat, o, zoo eenvoudig schijnt, en toch zoo nameloos moeilijk te leeren valt; want dan overvalt ons het hang besef, dat die tegen ons worstelt *niet onzes gelijke is*.

De Heere *niet onzes gelijke*, het is zoo, we beleden dat ook vroeger wel, maar toch bleef het bij al ons tegenworstelen, alsof *onze* persoon en *de Heere God* wel aan elkaar gewaagd waren. Alsof we eigenlijk toch *wel* tegen God opkonden. Alsof een mensch, als hij maar wilde, *wel* tegen God bestand was. Ja, alsof hij het van God den Heere ten slotte nog wel *winnen* kon.

Altoos die diep satanische trek van onze zonde: Gij zult als God, d. i. *aan God gelijk* wezen.

Het demonische: *Eritis sicutis Deus* [1]. De gruwelijke hoovaardij van ons boosaardig hart.

En dat nu gaat er dan in die worsteling door genade uit, en ten leste belijden we dan onze schrikkelijke minderheid: en komt onze ziele er voor uit: »o, God, Gij zijt een almachtig God! Waarom worstelt Gij ten bloede met mij, nietigen mensch"!

Zoo riep Job het in zijn berooving en zijn rouwe en zijn smarte uit: »o, God, wat is de mensch, dat Gij met hem worstelt en op hem aanlegt"! en zoo klaagde David: »Heere, gedenk mijner *van hoedanige eeuw ik ben*"!

En de Heere, die barmhartig en zeer ontfermende is, liet het,opdat we in deze verbrijzeling niet bezwijken zouden, ons door zijnen Heiligen Geest betuigen: »Dat Hij weet wat maaksel we zijn, *gedachtig zijnde dat we stof zijn*" (Ps. 103 : 14). Hij had het vanouds reeds betuigd: »Mijn Geest zal niet in eeuwigheid twisten met den mensch, *dewijl hij ook vleesch is*." Van Israël staat geschreven: »Hij dacht er aan, *dat zij vleesch waren*, een wind die henengaat en niet wederkeert" (Ps. 78 : 39). En bij Jesaia schonk Hij zijn kinderen het woord van zalige vertroosting: »Ik zal niet eeuwiglijk twisten, en Ik zal niet altoosdurend verbolgen zijn, *want uw geest zou van voor mijn aangezicht overstelpt worden*, en de zielen die ik gemaakt heb"! (57 : 16).

En dan heeft God de Heere ons op het punt, waar Hij ons hebben wil, want dan is in den angst van de worsteling de gevloekte hoovaardij van het »Gode gelijk te wezen" overwonnen.

Dan willen we *de minste* voor God zijn. Dan houdt op de verheffing van den hoogen mensch, en krijgen we lust aan kleinheid en geringheid en nietigheid.

Zoolang de booze heldenmoed van den duivel nog in ons blies, was het: »Wees sterk en houd het tegen Hem uit!"; maar nu is het, hoe kleiner hoe liever. Zie, Heere, dat ik stof en assche ben. Of misschien onze nietigheid en geringheid den Almachtige tot aflaten van zijn worsteling mocht bewegen!

Eerst was het: Ja hoe sterker, hoe beter, om tegen God op te kunnen. Door *Zijn* worstelen tot *tegen*worstelen geprikkeld. Maar nu wierd het een pleiten op de grootmoedigheid en op het erbarmen des Almachtigen: »Heere, waarom worstelt Gij met zulk een nieteling! Zie mijn kleinheid aan en heb ontferming!"

»Een held worstelt niet met een hulpeloos kind! Gij, sterke Held! laat af te worstelen met wat stof en assche is.

»Gedenk van hoedanige eeuw ik ben! Gij, eeuwige Worstelaar, wat ben ik, verdwijnend en verkwijnend wezen, om met U te worstelen.

Ik kan niet meer. Als Gij slaat, zal ik mij weerloos laten slaan door uw sterke hand.

o, God, het is uw eere als God om U te erbarmen.

Ik ben een worm voor U en geen man!"

En neen, dan is er geen morren in dien toon. Dan is het geen vermetel verwijt, alsof de Heere zich vergreep aan een ellendige en vergeten had een weerlooze genadig te zijn; maar een zich vastklemmen van het gebroken hart dat niet meer kan, *aan Gods eeuwige deugden*.

Weg, weg zou ik zijn, als in den Heere mijn God die eeuwige deugden niet waren. Als Hij *niet* groot van moed en *niet* groot van ontferming was.

---

1) Gij zult als God wezen.

Maar dat *is* Hij. Ja, waarlijk, de Heere HEERE *is* grootmoedig en zeer barmhartig.

En die deugden grijpt het geloof aan. En daar pleit de worstelaar in zijn smeekingen op.

Zoolang hij het tegen God uit wilde houden, was hij volkomen machteloos tegenover den Heere. Een weerloos lam, dat waande het tegen den sterken Leeuw te zullen volhouden.

Maar nu slaat dat om. Nu het verbrijzeld kind niet meer tegenworstelt; en geen hand meer opheft; en geheel lijdelijk zich laat kastijden; en nu eenglijk op de deugden van Gods grootmoedigheid en lankmoedigheid gaat pleiten, *nu is hij opeens sterk* tegenover dienzelfden sterken God geworden.

Het smeeken om genade ontwapent den sterksten held.

Daar kan ook God niet tegen in.

Een worstelaar tegen den verkeerde, is Hij, de ontfermer over stof en assche en over den worm die in het stof wegkrimpt.

En diezelfde Majesteit, die in den bangen avond nog toornde in verbolgenheid, blinkt in goddelijk mededoogen bij het aanbreken van den morgenstond.

Doordien we vleesch zijn en bekenden vleesch te zijn, gedacht Hij wat maaksel we zijn en heeft zijn vertroostend aangezicht ons verkwikt.

KUYPER.

Amsterdam, 28 October.

Op een ons gedane vraag, of onze oude kerkgebouwen, die in de 16de eeuw aan de Gereformeerden ten gebruike wierden gegeven, niet eigenlijk aan de Roomschgezinde bevolking behooren en ons derhalve op onrechtmatige wijze in handen kwamen, dient onbewimpeld en zonder vrees voor schade geantwoord.

Vóór de Reformatie was de kerkelijke en burgelijke gemeente één. Er was toen een wezenlijke volkskerk. Tot die volkskerk hoorde ieder, en wie er niet toe hoorde, telde ook in den burgerstaat niet meê. De gemeente, gelijk ze in elk dorp en in elke stad saâmleefde, had daarom te zorgen voor verweer en bestuur, voor politie en rechtspraak, voor bestrating en verlichting, en zoo ook voor de religie. De religie eischte kerken, en zoo wierden die kerken beschouwd als voor allen zijnde en dienende voor het burgerlijk-kerkelijk leven.

Toen nu de Reformatie de volkskerk voorgoed als onhoudbaar afbrak, behield de overheid niettemin de beschikking over de kerkgebouwen. En overmits nu de overheid destijds met de Reformatie meeging en alleen de Gereformeerde religie als religie van het land erkende, schonk zij het gebruik van die gebouwen aan de Gereformeerde religie. Zoo bleef het tot in 1810, toen koning Lodewijk er niet langer meê te doen wilde hebben en alstoen enkele gebouwen aan de Roomschgezinden, maar verreweg de meeste aan de Gereformeerde gezindheid in eigendom afstond.

Wij bezitten deze gebouwen dus pas sinds 1810. Vroeger hadden we er het gebruik van, maar het bezit niet.

Juridisch kan er derhalve van roof geen sprake zijn. De overheid, niet de kerk, heeft gehandeld. De kerk heeft niet bezeten, maar alleen gebruikt. En pas van *1810* is het bezit ons toegewezen, niet op verzoek, maar vrijwillig.

Ook *moreel* kan men kwalijk zeggen, dat de Roomschgezinden alleen op het bezit recht hebben. Immers, ze zijn gebouwd, niet alleen door hunne, maar ook door onze voorvaderen, die toen met hen kerkelijk één waren. Uit dit oogpunt zou dus deeling het billijkst zijn.

Slechts in één opzicht is er iets waars in deze opmerking. Zeer veel schats is namelijk in de middeleeuwen aan de kerken geschonken, krachtens de Roomsche leer der *goede werken* en van het *vagevuur*, en in verband met en het oog op den *Roomschen* eeredienst.

En ook mag erkend, dat verreweg de meeste gebouwen voor de bediening des Woords zeer ondoelmatig zijn, voor de gezondheid schadelijk, en al te kostbaar om ze in goeden staat te onderhouden.

Eindelijk, en dit waardeeren we, heeft ook Ds. Locher, van Aalst, een der bekende Neo-Kohlbrüggianen, zijn grieven tegen de »Doleerenden" in kortbegrip saamgevat.

Ze zijn *vijf* in aantal.

De *eerste grief* omschrijft Ds. Locher aldus:

Terwijl zij zeggen zich te begeven onder Christus als den eenigen Koning der Kerk, verloochenen zij Hem in de praktijk als hunnen Middelaar; aangezien toch Christus alleen dán onze Koning is, als wij, met schuld beladen, in Zijn bloed vergeving der zonden zoeken en vinden.

Deze eerste grief keert zich tegen Ds. Locher zelf.

Hij weet zoo goed als een ieder in ons land, dat alle Doleerenden zonder onderscheid, volstandig erkennen en belijden, dat Christus geen Koning is buiten verband met het verlossingswerk, en dat er ook voor hen geen ander Koningschap van Jezus is dan gegrond in zijn hoogepriesterlijke offerande en voorbede.

Hij weet en wist dit. Immers alle Doleerenden belijden de Drie formulieren van eenigheid, en alleen op de publieke belijdenis mag ook Ds. Locher afgaan.

Het hart oordeele *hij* niet.

Van deze eerste grief blijft derhalve niets over dan een verregaande en onverklaarbare onbillijkheid aan de zijde van Ds. Locher.

De *tweede grief* luidt:

Er is bij hen wel eenig gevoel van schuld over de zonden onzer Kerk, maar zij meenen daardoor van hunne schuld vrij te komen, dat zij het »Synodale juk afwerpen". Dit is echter zooveel als het uitwendig oordeel Gods over onze zonden afschudden, terwijl het inwendig oordeel zeker over ons blijft.

Ook deze tweede grief keert zich tegen niemand anders dan tegen Ds. Locher zelven.

Wat weet Ds. Locher er van, wat al dan niet in het hart der Doleerenden omgaat? Heeft hij ze beluisterd, als ze 's avonds voor God op de knieën liggen? Is hem een brevet uit den hemel uitgereikt om de diepte van het schuldbesef in ons hart te peilen en te polsen?

Zeker neen, maar dan moest hij ook aflaten van zich zulke hooge, God alleen toekomende dingen aan te matigen.

Hij spreekt veel van zonde! Beleed hij zelf over *deze* zonde ooit schuld voor zijn God?

En dan wat zijn zeggen aangaat, dat wij meenen van onze schuld af te komen, zoo wij het synodale juk maar afwerpen, waar ter wereld haalt Ds. Locher deze stuitende onwaarheid en dit goedkoop verzinsel vandaan?

Neen, Ds. Locher, wij belijden van geen enkele schuld ooit anders dan door het bloed van het heilig Godslam af te komen, en als wij het synodale juk hebben afgeworpen, staan we niet aan het einde, maar *aan het begin* van den weg.

Hoe komt ge er toch toe, zulke verzonnen woorden neer te schrijven?

Zijn *derde grief* formuleert hij aldus:

Wanneer wij zelven het oordeel Gods over ons afschudden, zoo is dit menschenwerk, en wij zondigen tegen den Heere.

Hier gaat Ds. Locher zelf geheel van de Gereformeerde lijn af en komt in het Antinomianisme terecht.

Ongetwijfeld Gods oordeel zal alleen de Heere zelf opheffen, en al gingen er tien duizend Doleerenden aanstaan, nooit of nimmer zouden ze van een oordeel Gods ook maar het allerminste stuk kunnen afnemen. Want stel, ze hieven het eene oordeel op, de Heere zou zich niet laten bespotten, maar terstond een nog harder oordeel in zijn toorn en mogendheid over hen brengen.

Daar ligt dus hier het verschil niet in.

Maar wel hierin.

Als ik als moeder niet op mijn kind heb gepast, en er is een sloot bij mijn huis, en eindelijk valt mijn kind er in, dan is dat storten van mijn kind in doodsgevaar zeer zeker een oordeel Gods over mijn moederlijke verwaarloozing.

En als dat nu zoo is, dan leert elk goed Gereformeerde, dat die moeder ijlings, als ze het hoort, toe moet vliegen, en desnoods met gevaar van haar eigen leven haar kind redden moet.

Maar Ds. Locher leert, dat die moeder haar kind dan moet laten schreeuwen, en zinken en verzuipen, want dat hier een oordeel Gods in is, en dat wie dat zelf afschudt, menschenwerk doet en dus zondigt.

Fraaie leer!

Als ik doe wat God mij gebiedt, en den dood van mijn kind voorkom, zondig ik.

Als ik doe wat God mij gebiedt, en de zake Gods in zijn kerk handhaaf, pleeg ik zonde.

Is dit Antinomianisme, of is het dit niet? Een voorbijgaan van den *geopenbaarden* wil, en een schuilen achter den verborgenen.

Ten vierde zegt Ds. Locher:

Zoodanige gezindheid komt vandaar, dat men niet wil verstaan, hoe groot en zwaar onze eigene zonde is, om welke de oordeelen Gods over ons gekomen zijn, en hoe schrikkelijk de toorn en het rechtvaardig oordeel Gods over ons is.

Hier is weer de hartenkenner aan het woord!

Ei zoo, heeft Ds. Locher in het hart van de groote meerderheid der Doleerenden gekeken? Weet hij, hoe het daar staat? Kan hij daarover oordeelen?

Meer nog!

Alle „Doleerenden" zullen van heeler harte aan Ds. Locher toestemmen, dat hun besef van zonde en van verdoemelijkheid voor Gods heilige majesteit nog veel te zwak is; maar als ze dat nu beleden hebben, en Ds. Locher zelf erkennen zal: »Bij mij is het ook zoo, broeder!" wat volgt hier dan uit?

Moet ik dan wachten met voor Sion en des Heeren huis op te komen, tot ik *geen* tekort meer in mijn schuldbesef ontdek?

Arme worstelaar! dan zal er nooit een in Sions bresse springen, want wie geestelijke paden kent, weet, dat bij meerder licht zijn schuld steeds zwaarder voor zijn geestelijk besef wordt.

En eindelijk zijn *vijfde* grief zal zijn:

De »Doleerenden", eigene Kerkeraden inzettende en ons niet meer erkennende, misbruiken evenzeer de inzetting des Heeren Jezus van den Christelijken Ban, als de Synode en de Besturen onzer Kerk dat doen.

Als Ds. Locher nog eens naleest wat de Heere én bij Ezechiel én bij Zacharias van de herders zegt die de kudden verderven, en voorts wat onze Confessie van het ambt der geloovigen vermaant, zal hij de gewrongenheid en onhoudbaarheid ook van deze grief wel inzien.

Vooral voor een resumtie van grieven is zijn schrijven zoo onverklaarbaar ondoordacht en zoo op niet één punt ook maar klemmend.

Hoor slechts wat hij op deze *vijfde* grief onmiddellijk volgen laat:

Daaruit is openbaar, dat zij zichzelven niet aan 's Heeren Woord houden, noch ook de gemeente tot dit Woord terugbrengen, hetwelk is het Woord van ware gerechtigheid en genade. Zij zijn niet gebroken van hart, arm van geest, zij gaan niet gebogen onder den last hunner zonden; zij zoeken Jezus niet, als vermoeiden en belasten, dat Hij het juk en den last van hen zou nemen. Wat zij als juk gevoelen of voorgeven te gevoelen, dat werpen zij zelven af en zeggen nog daarbij: wij zijn gehoorzaam aan het bevel Gods. Bij zoodanige gezindheid kan men toch niet het geringste werktuig van Reformatie zijn. Zij maken hun eigen »ik", hun weg, hun wijsheid en vroomheid tot fundament, en verwerpen mitsdien den kostelijken Steen, die van God in Zion gelegd is: Jezus Christus.

Gaat dit nu toch niet al te ver in geestelijke aanmatiging?

Ds. Locher zal zoo eens uitmaken, of de Doleerenden al dan niet gebroken van hart en arm van geest zijn. *Hij* zal beslissen of ze op Christus of op hun eigen ik bouwen.

Maar voelt Ds. Locher dan niet, dat hij door zulk menschelijk oordeelen en menschelijk veroordeelen, nog veel erger weg opgaat dan het ergste wat hij aan de Doleerenden verwijt?

Waar is hier de liefde? Waar de bescheidenheid? Waar 's Christens nederige zin?

En stel nu al: Ds. Locher had in alle vijf punten volkomen gelijk en er deugde in de Doleerenden nu letterlijk niets, en het was al verkeerd wat ze deden, — eilieve, wat pleit dit hem dan nog vrij?

Hij blijft zitten in pastorie en kerk. *Hij* int zijn jaarwedde. *Hij* heeft kruis noch last. En inmiddels ziet hij 't aan, dat de kerk verwoest wordt, dat de zielen verloren gaan, dat de eere des Heeren gesmaad wordt. En hij doet *niets*.

De heer Ds. J. G. Verhoeff, synodaal predikant te Bodegraven, protesteert bij onze redactie tegen hetgeen in een officieel bericht te zijnen laste, als vervolger van de broederen gezegd wierd.

Mogen we eens voor altijd hier uitspreken, dat de officieele berichten uiteraard geheel buiten verantwoordelijkheid van de redactie liggen, en we in de toekomst geen notitie zelfs kunnen nemen, van wat daartegen bij ons wierd ingebracht.

Slechts eershalve, en buiten consequentie voor het vervolg, willen we ditmaal hierop een uitzondering maken, door den tekst mede te deelen van de *Afsnijdingsbul* door Ds. Verhoeff c. s., naar zijn eigen melding, aan de heeren Rollman c. s. thuis gezonden.

Deze booze bul luidde aldus:

De kerkeraad ....

kennis genomen hebbende van den inhoud van een aan Z. M. opgezonden adres bevattende de kennisgeving dat op den 10den Aug. '87 de heeren N. Rollman etc. verklaard hebben dat hunne kerk breekt met de organisatie ....

in deze verklaring en de in verband daarmede door hen gepleegde handelingen 't bewijs bezittende, dat deze personen door woord en daad duidelijk toonen zich van de Nederl. H. kerk te hebben afgescheiden,

vruchteloos de kennisgeving daarvan verwacht hebbende;

heeft besloten dat de heeren N. Rollman etc. door woord en daad ten duidelijkste getoond hebben, zich van de Ned. Herv. kerk te hebben afgescheiden en dat zij alzoo niet meer tot haar behooren.

Is het nu mogelijk, in het toezenden van deze bul iets anders dan een daad van *zeer actieve vervolging* te zien?

Ds. Verhoeff snijdt deze broederen af van de gemeenschap des Woords en der Sacramenten en van hetgeen voor hem en voor zijn conscientie is de kerk van Christus in dezen lande.

Van tweeën één nu.

Of Ds. Verhoeff zegt zelf tot een kerk te behooren, waarvan hij *niet* acht, dat ze voor de Hervormden te onzent *de kerk van Christus* is, en dan oordeelt hij zijn ambt en zijn geheele positie.

Of wel, hij durft zoo *niet* oordeelen, maar dan is hier ook *vervolging* in den strengsten zin des woords. Niet minder dan *de groote ban*, de *excommunicatie*, en zijn deze broeders hem geworden als *heidenen* en *tollenaren*.

Maar doen we er liever het zwijgen toe.

Het is zoo uiterst pijnlijk, een broeder als Ds. Verhoeff, die beter wist, en beter gewild heeft, en voor beter gepleit heeft, thans handlanger te zien van het synodaal Sanhedrin.

Welluidend en lieflijk klinkt de toon van het broederhart u tegen, in wat de kerkeraad der Chr. Geref. Gemeente te Haarlem afdeeling G. O. Gr., aan den kerkeraad der Doleerenden schreef, in antwoord op diens bede om vereeniging.

Het slot vooral is te schoon en te bezielend gesteld om het niet over te nemen.

»'t Is ons", zoo schrijft deze kerkeraad, »reeds eene ongewone verkwikking de betuiging te ontvangen van uwe hartelijke bereidwilligheid, om op den voet der drie Formulieren van Eenigheid en van beiderzijds aanvaarde kerkenordening op paden van eenheid te gaan wandelen; — 't is ons eene stoffe van ootmoedigen dank aan den Oppersten Herder en Opziener der Gemeente, dat het U, in deze dagen van drieste Christusverguizing en grenzenlooze willekeur omtrent de hoogste belangen onzes volks, gegeven werd, »alle band hoegenaamd ook met het Ned. Herv. Kerkgenootschap, dat in 1816 opgericht werd, voor altoos te verbreken, ziende dat de weg, waarop gij wandeldet, doodliep."

Hebt gij u terstond gesteld onder de kerkenordening van 1619, daarmee het presbiteriaal-Synodaal kerkverband aanvaardend, zoo moogt gij u overtuigd houden dat wij niet slechts in *veelzins*", maar in *volkomen* gelijken toestand verkeeren; wij kennen in ons kerkelijk leven van het begin onzer wording tot op den huidigen dag geen ander dan het *presbiteriaal-Synodaal* verband en zijn ons niet bewust in leer of leven ooit aanleiding te hebben gegeven tot gegronde verdenking in dezen.

Als gij nu toch spreekt van eene »gemeenschappelijke schuld", dan erkennen wij van harte voor U en den Heere dat we in velen schuldig staan.

Jaren lange miskenning van Broeders, die we in Christus beminden, wreede vervolging door het Herv. Kerkgenootschap met beboeting, inkwartiering en gevangenis mogen *verklaren*, maar *rechtvaardigen* in geen opzicht dat ook wij, vooral jegens de broederen, in liefde en waardeering niet altijd waren, die wij behoorden te zijn.

Er is — tot roem van Gods genade worde het erkend! — door de onzen veel met geduld geleden; er is met groote opoffering, biddend en volhardend gestreden, de banier der waarheid steeds hooghoudend; de kenze van Mozes bleek in veler harten diep geworteld te zijn, *»achtende de versmaadheid van Christus meerderen rijkdom dan al de schatten in Egypte*

Edoch, werden al de Gereformeerde beginselen onder de kennelijke leiding des Heeren zuiver gehouden; wij zijn ons ten volle ervan bewust dat het ook in onzen kerkelijken strijd niet altijd was en in ons kerkelijk leven nog niet altijd is naar de reinheid van Gods heiligdom; het beste van ons werk is met zonde besmet; ook op het gebied des kerkelijken levens zijn onze gerechtigheden als een wegwerpelijk kleed.

Verootmoediging voor God betaamt ons allen; moge Hij ons aanzien in den Zoon Zijner liefde en U en ons den troost der verzoening in het bloed des kruises rijkelijk doen genieten.

Onze bede smelt met de uwe samen; n.l., dat al Gods erfvolk in dit goede land vereenigd moge worden onder eenzelfde Bediening des Woords en der Heilige sacramenten; wij worden hierin bemoedigd door de bede van den grooten Hoogepriester, Dien God altijd hoort: *Vader, dat ze allen zijn, gelijk Gij in Mij en Ik in U, dat ook zij alzoo in ons één zijn*, en met smachtend verlangen zien wij den dag tegemoet waarop het zal zijn: *één kudde onder één Herder*.

Die eenheid toch, hoezeer bij allen, die den Heere Jezus Christus in onverderfelijkheid liefhebben, in beginsel aanwezig, ach, hoe zwak en gebrekkig treedt zij naar buiten in 't licht; diep betreuren wij met u de verwijdering tusschen het volk des Heeren, wijl het den Heiligen Geest bedroeven moet.

Daarom grijpen wij met des te meerder dankbaarheid de door U ons geboden broederhand aan en heeten U hartelijk »welkom" op het Gereformeerd terrein.

Vertrouwend dat Gij daarop plaats hebt genomen in de vreeze des Heeren, om niet slechts in naam de Gereformeerde vlag omhoog te heffen, maar om de Gereformeerde beginselen in de mogendheid des Heeren in de praktijk des levens te handhaven, zoo durven wij de verwachting uitspreken dat alle slagboom tusschen U en ons wel vallen zal en de dag der vereeniging niet verre meer is.

In die blijde hope bevelen wij ons, Waarde Broederen, in uwe voorbede aan, terwijl we wederkeerig u aan de genade Gods in onzen Heere Jezus Christus biddend opdragen."

In deze nobele betuiging ligt het volle snoer van alle overlegging, die in liefde en nederigheid den band der eenheid zoekt, en beseft dat die band geknoopt *moet* worden.

Toch hoort bij *licht* ook *schaduw*, en om ook deze niet te doen ontbreken, volgt in *De Bazuin* vlak op dit teedere, boeiende en uitlokkende stuk een knarsend, hard, afstootend woord, ingezonden door den heer W. de Haan te Alblasserdam.

Deze heer schrijft:

»Wat zou er worden van de kerk als er nu reeds een vereeniging tot stand kwam met personen, die altijd in een bedorven atmosfeer hebben geleefd, het zou én voor de doleerenden én voor ons een ramp zijn, welker treurige gevolgen niet te overzien zouden wezen."

Wel lief!

Wij, kerkelijk-ontsmette gescheidenen, wat zullen wij aanhalen met die melaatschen en pestilentieusen, die zoo pas uit hun bedorven atmosfeer komen, in onze blanke gemeenschap toe te laten!

Een quarantaine voor die verdachte Doleerenden!

En als ze dan later blijken, wat uitgestoomd en gedesinfecteerd te zijn, laat dan deze verloren zoon, die nog pas de zwijnen hoedde, zich bij mij, ouderen broeder, die kraak zindelijk in mijn nette huisje woonde, eens aanmelden.

Mits hij dan op de vloermat mijn antwoord wacht, zal er mogelijk een stoel aan mijn tafel voor hem zijn.

Of toch niet!

Neen, dan zou er eerst nog heel iets anders moeten gebeuren. Want hoor maar, deze Doleerenden komen niet alleen als besmette lieden uit een vuile atmosfeer, maar wat erger is, *het zijn ook sluwe bedriegers, foppers en om den tuin leiders*. En dat niet, enkele vergeten lieden onder hen, neen maar hun voorlieden. Mannen zooals Dr. Van den Bergh, Mr. Keuchenius, Kuhler, Dr. Kuyper, Jhr. Mr. De Savornin Lohman en Dr. Rutgers.

Zóo toch ontziet de heer De Haan zich niet te schrijven:

»Ook nu in de samenspreking der doleerenden met onze hoogleeraren blijkt weer hoezeer fijn onze hoogleeraren om den tuin worden geleid. Immers de deputaten van het Synodaal Convent zijn officieele personen, gekozen door de officieele vergadering en mitsdien hebben zij wettige zending, onze hoogleeraren daarentegen zijn *niet* officieel en zijn dientengevolge in dezen zonder zending gegaan naar Utrecht om te spreken met personen, die de wettigheid van ons bestaan niet erkennen. Wel weet ik, dat de doleerenden onze afsonderlijke gemeente erkennen, maar niet de Chr. Geref. *kerk* als een geheel.

Het spijt mij zeer dat onze waarde hoogleeraren niet hebben begrepen dat dit indirekt een slag in ons aangezicht is."

o, Gewisselijk, een slag in het aangezicht is hier gegeven; niet aan eenig genootschap door wat de deputaten deden, maar wel aan de Christelijke liefde door den heer De Haan.

Of welk kind des Heeren is er, dat het woord uit Haarlem naast dit woord uit Alblasserdam leggende, niet voelt, waar zuiverder de Geest des Heeren HEEREN sprak!

Door den doleerenden kerkeraad van 's-Gravenhage is aan den synodalen kerkeraad der residentie eene dupliek ingezonden, die aan stijl en inhoud als een meesterstuk van Mr. L. W. C. Keuchenius herkenbaar, in breeder kring de aandacht trekt.

Zij wierd afgedrukt in een bijblad van *De Boodschapper* no. 43, en kan niet genoeg ter lezing worden aanbevolen. Zelfs zou het in hooge mate wenschelijk zijn, dat de kerkeraad van 's-Gravenhage deze dupliek in afdruk bij heel de Haagsche gemeente aan huis liet bezorgen.

Bij de volstrekte onmogelijkheid, om een stuk, dat zes kolommen van ons blad zou beslaan, over te nemen, kunnen we ons toch het genot niet ontzeggen, er enkele tref